

עוד אבי חי

לזכר

אברהם חיים (אבי) גרינולד הי"ד

העורך:

זאב נוימן

יעוץ וסיוע:

הרב יוסי שריד

סדר צילום:

סדר "בין-החומות"

טלפון 280706 - 02

לוחות:

פרנק - שירותי צילום

כל הזכויות שמורות

אז אצל חיי [אזכור אגורים חיי גרמניה] [אזכור אגורים חיי גרמניה]

פיוטי העקידה

הרב גרשון קיציס

מעטות הן פרשיותיה של תורה שנתפייטו עליהן וסביבן פיוטים ותפילות, בקשות ותחינות, כה רבות כפרשת ה"עקידה". וכשאתה בודק ובוחר בתולדות ימיהם של פיוטים אלה, של כותביהם ושל מאורעות שמכוחם ועל רקעם נכתבו, נמצאת למד כי מעולם לא חדלה פרשת ה"עקידה" לשמש בית תפילה ובית מבטח לדוויי כל דור ודור, לדופקי שערי רחמים ותשובה בכל עידן ועידן. וכמה טעמים בדבר, ראש וראשית - זכות אבות הגלומה בפרשת ה"עקידה", אשר הימנה משתלשל והולך, חוט של חסד רחמים וחינה על בני אבות, בני עוקד ונעקד. שהרי "היא כל קרן ישראל וזכותם לפני אביהם שבשמים" (ר"י אברבנאל), אשר על כן בעת צרה ומצוקה, בצר ובמכאוב נישא זכר ה"עקידה" שערי רחמים לפתוח.

מראשית שנה ועד אחרית שנה, מראש השנה ועד כלות ימי חודש אלול, בכל יום ויום, וביתר שאת בימי צרה ועברה, שבה ונזכרת פרשת ה"עקידה". למן סדר ראש השנה אשר נאמר בו: "אמרו לפני בראש השנה: מלכיות, זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לפני. ובמה? בשופר. אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? - אמר הקב"ה: תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני".¹ וכן נאמר בתפילת מוסף לראש השנה: "ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו... כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, ברוך אתה ד' זוכר הברית". ועד לימי חודש הרחמים, "עת שערי רצון להפתח", ובו נאמרות סליחות ובקשות לרוב, אשר נושאן הוא ה"עקידה".

ובכל יום ויום "טוב לומר פרשת העקידה"² "כדי לזכור זכות האבות לפני הקב"ה, וגם להכניע יצרו לעבוד השי"ת כמו שמסר יצחק נפשו".³ והם הדברים המובאים בשם הזוהר הקדוש: "ועקידת יצחק מעליא לישראל לאדכרא ליה בכל יומא בגלותא דתגין עליהון מכל מרעין בישין, וקלא נפיק ואמר 'אל תעש לו מאומה'⁴ וזכות אבוהון יגן עליהון ממרעין בישין". וביותר, מעת

1. בפירושו לתורה, פרשת וירא.
2. ראש השנה טז ע"א.
3. טור אר"ח סימן א.
4. בית יוסף שם.
5. בראשית כב, יב.

קצג

שחרב בית המקדש, ושמש הדביר, ובטלה העבודה ניתוסף חוב לומר פרשת "עקידה" בכל יום, שכן בעוד ההיכל ניצב וסדר העבודה בו, שני כבשים, אחד של שחרית ואחד של ערבית, מזכירים זכות ה"עקידה". ועתה, נשלמה פרים שפתינו, ותמור עבודת הקודש שבפועל אין לנו – עד יכון במהרה בימינו שוב בית המקדש – אלא לזכור בפה. וכך אמרו במדרש⁶: "ושחט את בן הבקר", ובאיל הוא אומר: 'צפונה לפני ד'⁷ – בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקב"ה שני כבשים, אחד של שחרית ואחד של ערבית, וכל כך למה? – שבשעה שיהיו ישראל מקריבין על גבי תמיד המזבח וקורין את המקרא הזה 'צפונה לפני ד'", זוכר הקב"ה עקידת יצחק. מעידיני עלי את השמים ואת הארץ, בין גוי בין ישראל, בין איש בין אשה, בין עבד בין אמה, קורין את המקרא הזה 'צפונה לפני ד' – זוכר הקב"ה עקידת יצחק שנאמר 'צפונה לפני ד'".

וביתר שאת בימי צרה וזעם, בעת עברה וחרון אף, צרה כי באה, עת קשה, התקינו חכמים שיהיו מתענים תענית צבור, ובסדר המעשים אשר התקינו, אף "נותנין אפר מקלה על גבי התיבה, ובראש הנשיא, ובראש אב בית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו" (תענית⁸) ואמרו בגמרא שם⁹: "ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד?... וחד אמר כדי שיוזכר לנו אפרו של יצחק". הן הנה דבריהם ז"ל "כשיהיו בניו של יצחק חוטאין ונכנסין לצרה, תהא נזכר להן עקידתו של יצחק, ותחשב לפניך כאילו אפרו צבור על גבי המזבח, ותסלח להן ותפדם מצרתן"¹⁰. ואמנם שמרה והגינה זכות ה"עקידה" בימי צרה, דוגמת הנאמר בדבר שהיה בימי דוד: "וישלח האלהים מלאך לירושלם להשחיתה, וכהשחית ראה ד' וינחם על הרעה, ויאמר למלאך המשחית רב, עתה הרף ידיך"¹¹. מאי ראה? – שמואל אמר: אפרו של יצחק ראה שנאמר¹² "אלהים יראה לו השה לעלה בני"¹³. וכן הוא בתרגום לאותו מקרא שבדברי הימים: "...אסתכל באפרא דעקידתא דיצחק ביסודא דמרבחא".

בני אנוש שבני נשיה הם, שוכחים ונשכחים, נדרשים לזכור בפה ובמעשה את ה"עקידה", על מנת לעורר עליהם מידת רחמים וחנינה הנשפעת מזכות ה"עקידה"; אך לפני זכור כל הנשכחות אשר אין שכחה לפניו, אין ה"עקידה" מזכרת אלא עומדת וקיימת לעד, וכן אמרו רז"ל¹⁴: "וזכרתי את בריתי יעקוב

6. ויקרא רבה פ"ב.

7. ויקרא א. ה.

8. שם שם. יא.

9. פ"ב מ"א.

10. טז ע"א.

11. תנחומא וירא פכ"ג.

12. דברי הימים"א כא, טו.

13. בראשית כב, ח.

14. ברכות סב ע"ב.

15. ספרא בחוקותי פ"ח.

ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור¹⁶ ולמה נאמר באברהם ויעקב זכירה וביצחק לא נאמרה זכירה? – אלא רואין את אפרו כאילו הוא צבור על גבי המזבח¹⁷.

טעם שני לריבויים של פיוטי "עקידה" הן העקידות הרבות אשר נתרגשו ובאו על בני ישראל בשנות הרעה, הסבל והדווי, אשר ידעו מעת אשר ניטלו בזרוע מיישיבת בטח תחת גפנם ותחת תאנתם, וניתנה עליהם יד נוגשים ושבת מושלים מעם זר. זעקתה של אם השבעה: "אברהם, אל תזוח דעתך! אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות"¹⁷, חזרה ונשמעה מפינות שונות של הפזורה היהודית, בדורות קדומים ואחרונים, כאשר יאמר ר' אליעזר ב"ר נתן (הראב"ן) בסליחתו "את הברית ואת השבועה": "הן עתה רבו מלמנות / העקידות שהיו בשנת תתק"ו ותנו"ת",

כאשר יאמר ר' שלמה בר' שמשון אשר רשם בשנת תת"ק את אשר ארע בשנת תתנו"ו: "...בני מעגנצא נתנסו בנסיונות עשרה כאברהם אבינו וכחנניה מישאל ועזריה, ואף הם עקדו בניהם כאשר עקד אברהם ליצחק בנו, וקיבלו עליהם מורא שמים מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא בנפש חפצה, ולא אבו לכפור ולהמיר יראת מלכנו... ואיש בבנו ובאחיו, ואח באחותו, אשה בבנה ובבתה, ושכן בשכנו ורעו, וחתן בכלתו וארוס בארוסתו, זה עוקד ונעקד, עד שנגעו דמים בדמים ונתערבו דמי אנשים בנשותיהם, ודמי אבות בבניהם, ודמי אחים באחיותיהם, ודמי רבנים בתלמידיהם, ודמי חתנים בכלותיהם, ודמי חזנים בסופריהם, ודמי עוללים ויונקים באימותיהם. ונהרגו ונטבחו על יחוד שם הנכבד והנרא. לזאת וכזאת תצלנה אזנים שומעות, כי מי שמע כזאת, ומי ראה כאלה, שאלו נא וראו: ההיתה עקידה כזאת מדורות מימות אדם הראשון, האם היו אלף ומאה עקידות ביום אחד כולם, כעקידת יצחק בן אברהם".

מעוקד ונעקד ראשונים למדו אחרונים, מה ראשונים עשו אשר צוו מתוך שמחה של מצוה, ואין לך שמחה גדולה משמחת חופה, אף שמחתם של אז כשמחת בנין חופת חתנות היתה, ואף אחרונים כן. באברהם ויצחק לימדונו חז"ל¹⁸: "אברהם היה בונה את המזבח ויצחק מושיט לו את העצים ואת האבנים. אברהם היה דומה לאדם שהיה בונה בית חתנות לבנו, ויצחק היה דומה לאדם שהיה מכין עצמו לחופה שעושה בשמחה". ובלשון אחר אמרו¹⁹: "...שניהם מביאים את האבנים, שניהם מביאים את האש, שניהם מביאים את העצים. אברהם דומה כמי שעשה חתנות לבנו, ויצחק דומה כמי שעשה חופה לעצמו". ובדורות עוקדים ונעקדים לדורות יבואו ויפייטו הפייטנים:

16. ויקרא כו, מב.

17. ילקוט איכה רמז תתרכט. ויעוין גיטין נז ע"ב ובמקבילות.

18. מדרש ויושע.

19. ילקוט שמעוני רמז קא.

קצה

"שמוע אם-נשמע או אם נראה / להאמין מי יאמין גדולה פליאה: / מוליכים בניהם לטבח כלחפה נאה - / העל-אלה תתאפק רם גאה גאה?"/ (ר' דוד בר משולם בסליחה "אלקים אל דמי לדמי").

וכן פייט גם ר' הלל, אחי ר' אפרים מבונא: "ויאמרו להוציא אותם לבית השרפה / יחדיו שמחו כהכנסת כלה לחפה / "עלינו לשבח" שבחו בנפש כסופה".

ור' קלונימוס ב"ר יהודה קונן (ב"את הקול קול יעקב נוהם"): "שוחטים האבות בניהם ובדמיהם מתבוססים... / ליחד שמך דצים וששים... / יחד אבות ובנים חתנים וכלותם / ממהרים לטבח כבאפריון חפתם".

ברם, בצד ההשוואה גם צד ההנגדה ניתן בלשונם-אש של הפייטנים. גם השאלה, והזעקה בוקעת ועולה בינות כתלי שירתם.

"חסין יה שוכן מעלים. מקדם על עקידה אחת צעקו לפניך אראלים. / ועתה כמה נעקדים ונכללים. ומדוע לא הרעישו על דמי עוללים?"²⁰.

"טרם היה אורחי כִּזְרוּ יחדיו לעֶקְדָה / ישמיעו מן-השמים: אל-תשלח ירך להשמידה! / כמה עתה נשחטים בנים ובנות ביהודה - / לא חש להושיע טבוחים ושרופים על מוקדה"²¹.

"קדם נשענו ותעמד עקידת הר-מר, / טמונה לישע בכל דר ודר לשמר - / נתוספו אלה וכאלה עד-בלתי לאמר!"²².

ושאלה נוספת, אשר כח עצמתה אינו נופל מקודמתה: "דידך הוי נסיון - ודידי הוה עובדא"²³.

וכן²⁴: "אתה בנית מזבח אחד ולא הקרבת את בנך, אבל אני בניתי שבעה מזבחות והקרבתי את בני עליהם".

וכמו זכות עקידה ראשונה כפרת עוונותיהם של דורות הבאים היא, וקרן חסד ורחמים שופעת הימנה, אף כל עקידות שאחריה. כאשר יאמר ר' אברהם מנרבונא בספר האשכול: "...את הברית ואת השבועה / אשר נשבעת לאברהם ידועה...? / ואם באחת המצאת חנינות / וכל-שכן באלו תכפר עוונות".

וכן כותב רבי יואל ב"ר יצחק הלוי מבונא²⁵: "הוא באחד מהר להקדים / ונתלה לבניו במועד מועדים / אף כי הרבו שוחטי הילדים ... / וקטן מהכיל דמים מזבח וכרכב. / לכן בזאת יכפר עון יעקב".

וטעם שלישי לריבויים של פיוטי ה"עקידה" - כל פתח טוב ותקוה טובה, וכל סבר ותוחלת לקראת פדות והצלה, קרן ישועה, הארת פני עליון לעמו, משיקים

20. סליחה "אדברה בצר רוחי", אולי חתם המחבר שמו בבית הראשון: אברהם.

21. שריד מקינה לר' אליעזר בר' יואל הלוי (הראב"ה).

22. "אלקים אל דמי לדמי" לר' דוד ב"ר משולם.

23. ילקוט שמעוני תבוא תתקלח.

24. איכה רבה.

25. בפיוט "ד' צדיק יבחן".

קצו

בזכות ה"עקידה". אתה מוצא בפיוטים כוחה של אמונת אומן, גדולתו של יהודי מאמין בן מאמין אשר דוקא בעומקה של צרה, בתוככי גלות קשה ומעיקה, מתוך דכדוכה של נפש, צופה ורואה קרן גאולה בוקעת ועולה. בשורת גאולה נאמנה על העם אשר עבד בפרך עד כי עלתה שועתו מעלה מעלה, ומאמין ומודה הוא על בשורת גאולה, ואף זו משתלשלת ובאה מן ה"עקידה".

וכן אמרו חז"ל, שכל עיקרה של גאולת מצרים בזכות ה"עקידה", מתחילת גאולה ועד סופה. במקום אחד אמרו חז"ל²⁶: "ר' יהושע אומר: 'וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ד'²⁷ - אמר לו הקב"ה למשה: נאמן אני לשלם יצחק בן אברהם שנתן רביעית דם על גבי המזבח ואמרתי לו: 'בגודל זרועך הותר בני תמותה'²⁸ ואני מבקש להוציאן ממצרים, ואתה אומר לי 'שלח נא ביד תשלח'?"²⁹.

ובמקום אחר אמרו³⁰: "'וראה את הדם'³¹. היה ר' ישמעאל אומר: והלא הכל גלוי וידוע לפנינו שנאמר³² 'ידע מה בחשוכא ונהורא עמה שרא', ואומר³³ 'גם חשך לא יחשיך ממך' ומה תלמוד לומר 'וראה את הדם'? אלא בשכר מצוה (אחת³⁴) שהם עושים הוא נגלה וחס עליהם, שנאמר³⁵ 'ז'פסח ד' על הפתח', ואין פסיחה אלא חייס, שנאמר³⁵ 'כצפרים עפות כן יגן ד' צבאות על ירושלם גנון והציל פסח והמליט'. דבר אחר³⁴: 'וראה את הדם' רואה הוא דם עקידתו של יצחק, שנאמר³⁶ 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ד' יראה' ולהלן הוא אומר³⁷ 'ובהשחית בעם ראה ד' וינחם על הרעה', מה ראה? דם עקידתו של יצחק ראה, שנאמר³⁸ 'אלהים יראה לו השה לעולה'".

וקרבן הפסח עצמו - בשל "אלהים יראה לו השה"³⁹, וקריעת ים סוף - בשל בקיעת עצי העולה⁴⁰, ואף כפרת עוון העגל ניתנת בתחינת משה כבאה בשל זכות העקידה "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך"⁴¹, ואמרו רז"ל⁴²: "משה אמר...לא אמרת לאברהם 'בי נשבעתי'?"⁴³.

26. מכילתא דרשב"י ריש פרשת וארא.

27. שמות ו, ב.

28. תהלים עט, יא.

29. שמות ד, יג.

30. מכילתא דר' ישמעאל פרשת בא.

31. שמות יב, כג.

32. דניאל ב, כב.

33. תהלים קלט, יב.

34. גירסת ילקוט שמות רמז ר.

35. ישעיהו לא, ה.

36. בראשית כב, יד.

37. על-פי דברי הימים-א כא, טו.

38. בראשית כב, ח.

39. שמות רבה פט"ו, ב.

40. מכילתא בשלח מסכתא ב, ג.

41. שמות לב, יג.

42. שמות רבה פמ"ד, י.

43. בראשית כב, טז.

וכן גאולות וישועות שאחריהן, מכת הדבר אשר היתה בימי דוד לא נעצרה אלא בשל זכות ה"עקידה" (כמובא למעלה), הצלת עם ישראל מידי גזירת השמד של המן הרשע בימי מרדכי ואסתר, בשל זכות העקידה (כמו שדרשוהו חז"ל⁴⁴ "ויהי ביום השלישי ותלכש אסתר מלכות"⁴⁵ - בזכות העקידה בה נאמר⁴⁶ "ויהי ביום השלישי וישא אברהם את עיניו...").

וביתר שאת, בבשורת הגאולה המקווה. כל פן גאולה בגאולה השלימה למדוהו חז"ל כמי שנאצל מזכות ה"עקידה": תחית המתים - "בזכות יצחק שהקריב עצמו על גבי המזבח עתיד הקב"ה להחיות מתים, שנאמר⁴⁷ 'לשמוע אנקת אסיר לפתח בני תמותה'⁴⁸. קבוץ גלויות - "אותו איל לא יצא ממנו דבר לבטלה: גידיו של איל - אלו עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם. עורו של איל - היה אזור עור במתניו של אליהו. קרניו של איל: של שמאל - תקע בה הקב"ה בהר סיני. ושל ימין - שהיא גדולה משל שמאל - עתיד לתקוע בה לעתיד לבא בקבוץ של גלויות"⁴⁹. חידוש עבודת הקודש בירושלים - בזכות השתחוויה זו ('ונשתחווה ונשובה אליכם'⁵⁰) זכו בניו 'והשתחוויתם מרחוק'⁵¹ ובה זכו לכנוס גלויות - 'והשתחוו לד' בהר הקדש בירושלם"⁵².

ועוד גדולה יתרה לבשורה עתידה הבאה מכוחה של ה"עקידה", שאינה חלה לעתיד בלבד אלא אף למפרע, וכן אמרו רז"ל⁵³: "כשבקש הקב"ה לבראות את העולם אמרו לו מלאכי השרת: 'מה אנוש כי תזכרנו'⁵⁴. אמר להם: עתידים אתם לראות את האב ששוטט את הבן והבן נשחט על קדושת שמי". וכן במדרש⁵⁵: "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו"⁵⁶ - אמר הקב"ה למלאכי השרת: ראיתם לאברהם אוהבי היאך הוא מייחד שמי בעולם? אם הייתי שומע לכם בשעה שאמרתם בכריאת עולמי 'מה אנוש כי תזכרנו'⁵⁴, מי היה מייחד שמי בעולם הזה?".

הרי, איפוא, יש במפעל ה"עקידה" שלושה פנים, אשר לשלושתם פנו הפייטנים ויצקום בשפת שירתם. האחד - השם פניו אל העבר, לאמר, אל תיאור ה"עקידה" עצמה, גדולת האב והבן, זה בניסיונו וזה בניסיונו, שברון לב

44. עיין בראשית רבה פנ"ו, א.

45. אסתר ה, א.

46. בראשית כב, ד.

47. תהלים קב, כא.

48. פסיקתא דרב כהנא פל"ב.

49. פרקי דרבי אליעזר פל"א.

50. בראשית כב, ה.

51. שמות כד, א.

52. ישעיהו כז, יג - לקח טוב.

53. תנחומא וירא סימן יח.

54. תהלים ח, ה.

55. מדרש ויושע עמ' 28.

56. בראשית כב, י.

האם, זעקתם של מלאכי רום, ועוד. ותיאור זה של ה"עקידה", על כל שגבה ורוממותה, חותם־נסיונות שנתנסה בהם אברהם, בא בנסמך אל שני הפנים האחרים שבפיוטים. זה – הנפנה אל ההווה המתמשך על פני כל דור ודור, ובו נבחנים יסוריהם ומדויהם של בני הדור ההוא ונשקלים ונמדדים באמת מידתה של ה"עקידה", לאמר, ה"עקידות" שבדורם של הפייטנים. וזה – הנותן מבטו אל העתיד לבוא, על תקוותיו ותוחלותיו, והן מובטחות לנו מכח ה"עקידה".

ברם, רוב מעלותיה ושבחיה, עתרת מפעלות הגנוזות ב"עקידה" זוקקות מעשים מאת בני ישראל, וכשאלה אינם נעשים, אף זכות ה"עקידה" עלולה שלא ליתן פירותיה. וכך אמרו חז"ל⁵⁷: "כל מה שהיה אברהם עוקד את בנו מלמטה, היה הקב"ה כופת שרי האומות מלמעלה, ולא עשו, אלא כיון שהפליגו ישראל עצמן בימי ירמיהו, אמר להם הקב"ה: מה אתם סבורין דיתהון כפתייה קיימין? כי עד סירים סבוכים⁵⁸ – כי עד שרים סבוכים? אלא – וכסבאם סבואים – אישתריון יתהון כפתייה, אכלו כקש יבש".

אל כל אלה נתנו ליבם ודעתם מנעימי זמירות ישראל, והמה ראשי בית ישראל בדורם, גדולי התורה רפוּדי כמירת רחמים ואהבת ישראל צאן מרעיתם. אוצרים הגדול של חז"ל, שגור היה על פיהם, כל רז לא נאנס מדעתם הרחבה, ובבואם לפייט פיוטי "עקידה" יצקו מדבריה של התורה שבכתב ומדבריהם של חז"ל ומדבריהם הם, והתיכום לשפת שירתם בקודש. המבקש אחר כל הרמוז והכתוב בין השיטין ועד השיתין שבשירים, מה היו המקורות שמהם נאצלו הדברים, מלאכה רבה הריהו נוטל על עצמו והיא דורשת מצע רחב כדי מידתה.

מתוך מקורות רבים ושונים, ליקטנו פיוטי "עקידה" שנתפייטו על־ידי גדולי הפייטנים, למן גאוני קדמאי ועד לגדולי האחרונים. הלקט ערוך בסדר כרונולוגי של מחברי הפיוטים. פיוטים אשר זהות מחבריהם אינה ידועה לנו הבאנו בחלקו השני של הלקט. תקותנו תאמצנו כי עבור המעיין והלומד בפרשה מופלאה זו של "עקידה", שהרבה גופי אמונה וזכות ותוחלת תלויים בה, יהווה לקט זה לעזר ולברכה.

57. בראשית רבה פנ"ו, ה.

58. נחום א, י.

אַרץ בְּזִמְר סִילְסָלָה

ינאייני

תְּמוּךְ מִדְּוֵרוֹת עֶשְׂרָה
שְׂרֵי נִסְיָתָה עֶשְׂרָה
רַךְ אֲשֶׁר לִמְאֵה חֲנֻנָתוֹ
קַח נָא בּוֹ בְּחֻנָּתוֹ
צִוֵּי בְּכָל נֶפֶשׁ מִיָּהָר
פִּיקְדוֹנוֹ מִמָּקֵךְ לֹא אֵיחָר
עַל...מ...ה וְדַיִי
שָׁח אֲזַבַּח וְאֵינִי כִדְיִי
נָשָׂא בְּקִיעוֹת עוֹלָה
מו...ממוֹרָא לְבו...לָה
לֵב אֶחָד שְׂכֵם אֶחָד שְׁנִיָּהִם
כְּשֶׁל רוּחַ לֹא בָּא בִּינֵיהֶם
וְלֵד קָם וְקָד
טָרַם נִיכַפֵּף וְנַעֲקָד
חֲשֻׁמְלִים חוֹצֵה חוֹסֵה זְעָקוֹ
זֵיל דְּמַעוֹת מֵר צָקוֹ
וְעַת יָד כְּאֲכֹר שְׁלַח
הִיקְשִׁיב כְּרַחוּם אֵל תִּישְׁלַח
דָּמוֹ כְּמוֹ שְׁפוּךְ שׁוֹר
גוֹדֵל אֶפְרוֹ צְבוּר
בְּרִית עֵימוֹ קִיַּמְתָּהּ
בֵּן תַּחַת אָב הִיקְמַתָּהּ
אֲמִירָה אֲשֶׁר קָרָא לְשִׁמְךָ
אֲמִיץ לְעַם קְרוּיִי בְּשִׁמְךָ

כֹּכ וִיבִן שֵׁם מְזַבַּח וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ וַיֵּט שֵׁם אֱהִלּוֹ וַיִּכְרוּ שֵׁם עַבְדֵי יִצְחָק בָּאָרֶץ
וְנָשָׂא שֵׁם אֱלֹהִים כִּן תִּהְלַתְךָ עַל קְצוֹי אֶרֶץ צַדִּיק מִלֵּאָה יִמְיִינְךָ
וְנָשָׂא לֵט יְיָ לֹא לֵט כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל חֲסֹדְךָ עַל אֲמֹתְךָ

הַיּוֹם תִּיפֵן בְּהָר
נַעֲקָד בְּמ...חַר
כְּנִימְלֵט נִיחִי
הַחַיִּינוּ בְּטַל תַּחֲוִי

רבי סעדיה גאון

עננו כשענית [לאברהם אבינו] בהר המוריה עננו.
 אב אשר נסיתו עשרה נסיונות, והעשירי שקול כנגד כולן
 בנו יחידו אשר נתתה לו למאה שנה לזקוניו ----
 להעלותו לעלה כליל לפניך
 לא עיכב על דברך...למצותך, ומשך יחידו לעשות רצונך
 והעמיסו עצי עולתו, כמי שטוען עץ תלותו
 ולקח בידו אש ומאכלת, והלכו שניהם בתם לבב
 ובנה מזבח לזבח יחידו, כאילו הוא בונה בית חתנתו
 וסידר עצים על המערכה, כאילו מסדר לו את חופתו
 והבן בכל זאת שומע לו.
 ולא היריהר האב לומר:

אתמול אמר לי יוצר הכל כי ב[זה] יקרא לך זרע
 היהיה לו זרע בשאול, אם בנים אם בנות באבדון?
 ואפשר כי יאמר לי למ[חר] הלא את[ה] ש[ופך] דם נקי.
 כבש רחמיו מדברים אילו,

כי ידע כי צדיק אתה, ולא תב[וא] בטרוניא עם בריותיך
 ואף הבן לא היריהר לומר: זמה יגיעות יגעה שרה
 עד שגירשה את האמה ואת בנה, כי לא יירש בן האשה עמי
 והנני הולך לשחיטה, ושנוי הבית יורש את הבית
 ואמללה האם, נפחה נפשה, בא שמשה בעוד יומם.
 כבש קנאתו מדברים אילו, וביטל חייו מפני רצונך
 כי טוב חסדך מחיים.

ובאה מאכלת עד צנארו, ונגעה חרב עד נפשו
 דלו עיניו למרום, ואלוף נפשו נשא
 ועיני האב אל ההרים, לדעת מאין יבא עזרם.
 באותה שעה מלאתה רחמים, ושלחת עזרם מעמך ??
 והשמעתו קול מן השמים, אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה
 זימנתה כפרו ופדיתה נפשו, וקיבלתה [קר] בננו ברצון ורחמים
 כן תקבל תפלתנו ברחמים, ותצילנו מכל צרותינו
 וכמו כבשו רחמיהם לרצונך, כן יכבשו רחמיה את כעסך
 וטובך ישיב את חרונך
 וכמו [נאחז] בסבך בקרניו, כן תאחזנו מכל סיבוכינו
 כי נסתבכנו בעונותינו

כי בערה כאש ר[שע]ה ותצת בסבכי היער.
 ואף נסתבכנו במלכיות, כי עד סירים סבוכים וכסבאם סב[ואים]
 וכמו שבו שניהם בשלום, כן תובילנו בשלום לארצנו
 וכמו החייתו ובירכתו בכל, כן תברכנו בכל מעשה ידינו.

אדרת תלבושת רבי שלמה הבבלי

...ריעה ואיחה יחיד יחיד עולם,
רחוקים קרב קרבת לקראיו קרוב.
רץ והרצה תועים אחר מנהג,
ריח הפריח ראשון בעשירי כנוסה.

שמע ושבח מולדו וחדר הוריו.
שמיני בקבל - שלם, טהר וקדש.
שלוח כפורחת, פרי קדש הלולים.
שקול כמבחר הסף נסף שָׁר,
שאלו לשם להר המור להעלו.
שקד זקן פי מלך שמור,
שורת בחור ביום חתונת חופתו:
שניהם שוים עשות רצון קונם.

תוכן כחז צדיק נבחן ונאמן -
תרגל והריץ שה זומן חליפתו.
תמיד בעדנו אפר צבור יראה
תמור עולה, אמורי מקטר, קטרת.
תולדות חלציו, עקוד עקוד כהוליד,
תומים מבטן גדלים הרס, חרול.
תפארת עטרת חלק חוט משולש,
תם, יושב תרביץ אהלי דת.

תבנית דיוקנו נחתם בכס מעל,
תחת כן עולים ויורדים חלם.
תתו מקום עד עבור חצופה
תניים הדיר והושב 'בן', ונאמנו.

רבי בחיי אבן בקודה

...אל כבודך פֿקד
בילד בן־זקונים געקד
לחת לו צור שקד
חיים והשלום.

נאם לו מרום מעונות
להעלות לו יחידו בחזיונות
"יהי לך אורך ימים
[ושנות] חיים ושלום".

ישר פילט אשוריו
ויקח את שני נעריו
ויעקוד יחידו ויחזק אסוריו
בארץ שלום.

בנטות יד להתם פרח
קרא מלאך לנדיב אורח
"אל תשחיתנו, כי יפרח
בנינו צדיק ורב שלום!"

חסיד נשא עיניו
וירא איל נאחו בסבך בקרניו
ויעלהו תחת בן זקוניו
ויקרא לו "שלום".

ירח אל מנתחו
ויענהו בשכר פעולתו
"בזאת יכופר עון זרעך וחסאתו
וישב עמי בנהו שלום".

אזי בהר המור
רבי שלמה אבן גבירול

עמד נא אבי וקשר הטבח
פן אנער מפני האבח
צמדני פן אחלל הזבח
להבדיל בין הקדש

אזי בהר המר דך יונת אלם
בקחתו איתן לעולה ושלם
גאה בקחו קח זה העלם
תרומה ליי קדש

קפץ לבכות כפר אשכל
ראותו אביו נשכל נשכול
שלח תפש לעשות את כל
מלאכת עבודת הקדש

דת הטנא לפני להניחהו
הנה בנך לאשכר ספחהו
ואני בחרתיו קום משחהו
שמן משחת קדש

תרשישים צעקו בשמי מרומי
שחט יונת אלם מי יחזה מי
לו ללו הגו אל תתנו דמי
שאו ידיכם קדש

זך בשמעו לבבו לא דאב
חפץ צורו חשק ותאב
טפלו שניהם כבן כאב
השתחוו ליי בהדרת קדש

מרום הביט עוקד ונעקד
השה ערוכה והאש תוקד
בחן טהר לב זכר ופקד
ונשמע קולו בבואו אל הקדש

יעד עצים ולשפות דרך
כמה ותמה יחיד נרף
להג איה השה הנערף
להקדישו ליי קדש

רחש מליץ בקחתו משלחת
יחידך פדעהו מרדת שחת
הנה כתובה לפני מפתחת
פתיחי חותם קדש

מרום יראה השה וישיב
נפש עקרת שמחה להושיב
סוקר צפונות שיחה יקשיב
ישלח עזרך מקדש

וְאֵינִי יָדַעְתִּי תָם דְּרָכָךְ בְּשִׁפְרֵךְ
דְּרוֹץ וְרוֹץ וְקַח אֵיל תַּחַת עֵפֶר
הַכִּינֹתִי כִפֹּר לְאִשְׁכָּל הַכֹּפֶר
וְחִמּוּרְתוֹ יִהְיֶה קָדֵשׁ

גָּמוּל נִמְלֵט מֵאֲבָח נִשְׁחָזוּ
בְּפִשְׁטוֹ צָנְאוּ דָמוֹ לֹא נִפְחָזוּ
יִמִּינֵנו אָחֹז בְּיֹבֵל נֶאֱחָזוּ
בְּצִאתוֹ בְּיֹבֵל קָדֵשׁ

רְחוּם תִּמְהָ שְׁלוֹם אַחֲרִיתוֹ
וְזָכַר הַיּוֹם לְגִזְעוֹ בְּרִיתוֹ
לְיִתְרַת הַפְּלִטָה וְשִׁאֵר שְׁאֲרִיתוֹ
תִּהְיֶה פְּלִטָה וְהִיא קָדֵשׁ

ככתוב ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר
הנני ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה
והעלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ
וְנֹאמַר הֵן אֲרֹאֲלֶם צַעֲקוֹ חוֹצָה מִלֵּאכִי שְׁלוֹם מִרְיָבִי
וְנֹאמַר אִם יֵשׁ עֲלֵינוּ מִלֵּאךְ מִלֵּיךְ אֶחָד מִנִּי אֵלֶּךָ לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרָאֵל וְיַחֲנֵנוּ וְיֹאמְרוּ פִדְעוּנוּ
מִרְדַּת שַׁחַת מִצִּנְאוֹתֵינוּ כִּפֹּר
וְנֹאמַר שִׁמְרֵנוּ תָם וְרֹאֵה יִשְׂרָאֵל כִּי אַחֲרִית לְאִישׁ שְׁלוֹם
שְׁלוֹם לְרֵב מִזֹּבֹל הַנְּעָרִים
בְּשֵׁר רְחוּמִים בְּיִשְׁעֵנוּ יִקְרָב

מי כמוך יחיד נסתר רבי שלמה אבן גבירול

שחק זע וארץ נבעתה
עת מאכלת ביד אב עלתה
והצבא שאל: במה היתה
החטאת הזאת היום

שואן ושרף ותרשיש
אין לכם כיום להחריש
כי לא ישקט האיש
כי אם בלה הדבר היום

תמים שועם קבל
וימציא לכפרו יובל
ויצו מלאך לבל יחבל
ולא יומת איש היום

תער הוציא ודבר יצא
חי יי כי כפר ימצא
אם יפל משערת ראשו ארצה
כי עם אלהים עשה היום

אז יודה לצור גאה
בנבחו האיל הנראה
ויקרא למקום יי יראה
אשר יאמר היום

...צוהו להעלות יחידו
ויוליכהו למקום מועדו
וירא מרחוק אור כבודו
הולך ואור עד נכון היום

קרא נערו לאמר
שבו לכם פה עם החמור
עד אלף לי אל הר המר
זבחי שלמים עלי היום

קדשו עצי מערכה
ואש ומאכלת למלאכה
אבי איה השה הערוכה
לשלמי נדרי יום יום

ראה בני כי אל אים
בך תפץ ולא בפדיום
את יי האמרת היום
ויי האמירך היום

רוח יי תניחך
כי תשיב אל אל רוחך
להיות ביי מבטחך
הודעתיה היום

מי כמוך שוכן עד
רבי שלמה אבן גבירול

נָעו וְנָעוּ צְבָא עֲרֵץ
בְּשׁוֹרְסִים כִּי בָא הַקָּרֵץ
וּכְמַעֲט תַּפֵּל עַל הָאָרֶץ
קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד

גָּעֶשׂוּ לִפְנֵי אֵיִם
חֲנוּן הַפֶּק פְּדִיּוֹם
וְלֹא יִשְׁחַט כִּיּוֹם
טֹלָה חֶלֶב אֶחָד

בָּכּוּ בְּרֵאוֹת הַתַּעַר
נִלְקַח לְשַׁחַט הַנֶּעַר
עַד קָרְאוּ פִּתְחוּ הַשַּׁעַר
שִׁלְחוּ מִכֶּם אֶחָד

יָדִיד בְּקַחְתּוֹ הַזֶּיִן
נָם עֲזָרִי מֵאֵיִן
וַיִּרְא בְּשֵׂאת לֶךְ עֵיִן
וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד

רָחַשׁ אֶסֶף יָדִיד
מֵאֵת בְּנֵי יַחֲדָיִךְ
כִּי כָּבֵד טִרְדַּע סוֹדֶיךָ
וַיִּמְלֹט בֶּן אֶחָד

וּבַעַת רִדְתּוֹ מֵעָרֶךְ
נִשְׂא עֵינָיו שֶׁפֶל בְּרַךְ
וַיִּרְא בְּסִבְךָ הַדֶּרֶךְ
וְהִנֵּה אֵיל אֶחָד

לְהֵג בְּתוֹתוֹ פְּדִיּוֹם
וַיִּצְעַק לְנִרְאָ וְאֵיִם
לְזָרְעֵי זָכָר זֶה הַיּוֹם
וְהִנֵּה יוֹם אֶחָד...

יְהִי בַחֲנוּ עֲשִׂירֶיהָ
כַּגִּפֶּן עֲנֵפָה פּוֹרֶיהָ
לֶךְ לֶךְ אֶל אֶרֶץ הַמּוֹרֶיהָ
וְאֲחֹז לֶךְ אֶחָד

הַקְּדִים מִבְּחַר בְּרִיּוֹ
וְעַמָּס עֲצִים בְּבִדְיֹו
וַיִּלְכּוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד
לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד

וַיַּעַן בֶּן מִשְׁתָּאָה
אָבִי הַזּוֹכֵחַ אֵיִה
הַשִּׁיבּוֹ אֱלֹהִים יִרְאֵה
אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד

דְּמַעַת הָאֵב תַּפְכָּה
וְהִבֵּן מוֹת יַחֲכָה
זֶה יִלְיֵל וְזֶה יִבְכֶה
לִפְאֵת הָאֶחָד

הֵה לְשֹׁר אָבִי וּפְחָדוֹ
כִּי אֶפֶל חֶלֶל לְצַדּוֹ
וְעֹתֵר הוּא לְכָדּוֹ
וְאֵילוֹ הָאֶחָד

אָבִי אֵל נָא תִבְכֶה
וְקוֹה לִי וְחִכָּה
כִּי לְשָׁכֵר טוֹב תִּזְכָּה
לְכֹל מִקְרָה אֶחָד

בְּמוֹתֵי נַחֵם אֲמִי
כִּי אֶאֱסֹף אֶל עַמִּי
וּמִקְרָא אֲתָם עַמִּי
הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹם אֶחָד

אמונים בני מאמינים
רבי בנימין ב"ר זרח

אמונים בני מאמינים הנאמנים בבריתך
באים לקוד ולכרוע בספי חצרותיך
גועים בתפלה ומתפקקים בכריעה
דופקים דלתיך ואומרים אדני שמעה:

המקריבים תקרבת מנחה רוח נשברה
ודכאות לב תחת עולה תמורה
זבח כליל מזכירים עקדת מורה
חלבי אשים כעולת ראיה:

טעינת עצים אשר על-המזבח נעמסה
יקוד אש ומאכלת אשר אב נשא
כפיפת ידים ורגלים אשר על-המערכה נעקדה
להב ברזל וקופיץ מרוטה וחדה:

מאכלת לקוחה וצנאר לשחיטה פשוט
נתכפה סמיכה ולקרץ אב קשוט
שמח האב בזביחה כעל משתה בנו
עלץ הבן בקרבנו כבחתנות אפריונו:

פעלת צדקתם בניהם בהזכירם לפניך
צפון להם תושיתם ובמגנך תגן חנוניך:

קרני סביכת איל הנאחו בתרשים
דצה להנתן כפר לעם קדושים:

שעת ניחחו ונשבעת לו
תולדותיו להרבות ושער אויביו להנחילו:

בְּהַר יִי יִרְאֶה וּלְבָנָיו יְהִי מַחְסֵה
נִקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם יִי יִרְאֶה עַל־שֵׁם הַמַּעֲשֵׂה:
וְלִדְוִי הַיּוֹם בְּצַר וּבְמִצּוֹק בְּעַמְדָם
מִזְעוּדֵי מִתְנַיִם וְכוֹשְׁלוֹת בְּרַכִּים וְרַפּוֹת יָדָם:
נוֹשְׂאֵי לֶף עֵינַיִם בְּדָר נִיב מַעֲנָם
זְכוֹר רִיחַ הַנְּעֶרֶב וְחֹזֵק רַפְיוֹנָם:

וּנְפֻצוֹתֵיהֶם תִּכְנַס וְנִדְוִחֵיהֶם תֵּאֱסֹף
וְאֲבוּדֵיהֶם תִּבְקַשׁ וְנִוָּהֵם תִּישָׁב
וְתוֹשִׁיבֵם לְבִטָּח וְתִשְׁכַּנְּם שְׂאֲנָן בְּהַר קָדְשֶׁךָ בְּהַר מְרוֹם־יִשְׂרָאֵל
וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם [לְעוֹלָם] לְבִדְךָ
הִמָּה יִהְיוּ לֶף לַעַם
וְאַתָּה תִּהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים:

תומת צורים וחסדם
רבי בנימין ב"ר זרח

...צִיצוּ לְהַעֲלוֹת כַּפְקָד
צוּוֵי עֲשׂוֹת שְׁקָד
פֶּעַל מִזְבַּח וְשֵׁם תּוֹקֵד
פְּרִי בִטְנֵי כִכְבֵּשׁ עֶקֶד:

עֲלִצוּ שְׁנִיהֶם בְּאַמְנָךְ
עוֹקֵד וְעוֹד עֲשׂוֹת רְצוֹנְךְ
סָח בֵּן לְהוֹרוֹ כְּפֹת אֲבָא לְבִנְךְ
סִלְף פִּן־יֵאָרֵעַ וַיִּפְסַל קִרְבְּנְךְ:

נָתַנּוּ עַל הַמַּעֲרֵכַת
נָטַל בִּידוֹ הַמַּתְהַפֵּכַת
מִמְרוֹם לוֹלֵי הַקְּשִׁיב סִכַּת
מֵהָר לְשַׁחֲטוֹ וְלֹא־אָט מִמְּלֹאכֶת:

לְשֵׁם שְׁנִיהֶם בְּעוֹדָם
לָמוּ נִשְׁבַּעְתָּ בְּמַעֲמָדָם
כָּעַת בְּנִיהֶם יִקְלְקְלוּ מַעֲבָדָם
כְּפִיפַת רֶךְ תִּזְכְּר־לָמוּ לְסַעְרָם:

יְהִי רָאָה וְהַבִּיטָה
יְד בְּנִיהֶם כִּי־לְמַאד מְטָה
טְרוּדִים תַּחַת עוֹל מוֹטָה
טוֹרְדֵיהֶם נָמוּ אִין־עוֹד־לָמוּ פְּלִיטָה:

אהבת עזו ותוקף חיבה רבי בנימין ב"ר זרח

...פקד בחינתו בעת לפניך קרבה
צויתו על-חשק תאנתו לך להקריבה:
קח נא [את-בנך] את-יחידך והעלהו לנדבה
רציתיו חשקתיו לריח ניחחי להתערבה:
שיח פיהו ברגן תנאות לא-הרבה
תען מזמותיו לא-השיב בתשובה:

בקע עצים ומערכת שנה
גין עקד ברצון תאנה:
ידיו ורגליו קשר בענד ועניבה
פן-בפרכוס יפסל עולת חובה:
מאכלת לשחטו יד כשלח בנפש רנה
נער אל-תשחט קול אליו בא:
בי גשבעתי עקב אשר על-יחידך נפשך לא עצבה
זרעך אשית כצמחי רבבה:
חי הוא ואפרו לפני צבור ומובא
חשוב-הוא לפני כטבוח במוקד אחנה:
זכותו המציאנו בהריחך קטרת הערבה
קצף שכך וחמה תשבית מבת השובבה:
וכאשר כבשו יצר ושניהם עקרו לב התאנה
כן יכבשו רחמיק את-כעסך ממשובה:
וברחמים גדולים אליה שובה
ותאמר שובה משובה:

רבי יצחק גיאית ז"ל

ישראל בחירי אל ולדי איתניך
צור ישעם שעה שועם וזכרה ברית אמוניך
וענתה-כם צדקתם בעת בואם בדיניך
טהרם מחטא ונקם ומצאו חן בעיניך
וארשת שפתימו תערב לפניך
ביום מחר כי תבוא על [שכרם] לפניך:
[פו']

זכור איתן אשר נתן [בנו] יחידו ל[זב]חים
[בכו]ר תרח אשר פרח כשושן בין החוחים
ברית הגביר וגם העביר משאות שוא ומדוחים
שמך הזכיר וגם הכיר תחלת כל אזרחים
ושרף אליל והחליף כליל ולא [זכר] ברית א[חים]
יחד ל[ב]..... [חיים].....
וענתה כם צדקתו עם קרואים [בניך]
[ביום מחר כי תבוא על שכרם לפניך]:

זכור נעקד אשר נפקד לקרבן זבח שלמים
בן-זקנים צעיר שנים חננתו לזקן ימים
אשר הועלה כמו עולה לריח קטרת סמים
בעת עקדו אשר ילדו ונאם לו בנאומים
עקוד זבחך במזבחך לבלתי נהיה אשמים
וזבוח וזבוח מכונים לזרק דמים
בלב נשלים לאל עולם שניהם כאחד שלמים
אזי חננו אשר נתנו צעק לו ממרומים
זכור זכרו ואת אפרו ויחדיו יהיו תמים
כהודעת ונשבעת לבל תשכח לעולמים
..... נועמים
וענתה כם צדקתו היום..... לעמך
[ביום מחר כי תבוא על שכרם לפניך]

רבי מאיר ב"ר יצחק ש"ץ

פרי צדיק כהאזין במלה
"צור יראה לו השה, ואם לאו בני לעולה"
קרוע עצמו הזמין ותלה עין למעלה
רגש לעקרו היטב מהפסל במעילה.

שאג זקן ובשונה אָחו
תקפו אראלם וזעקו ממחז:
מרום כהספית צמצם שכינתו כחז
אל הראהו אחר בסבף נאחו.

יחיד הנאהב בשלף התער
רחף מגנו ועמד בשער,
בגף יחידף אהוב מנער
רב לך אל-תשלח ידך אל הנער.

כי נשבעתי בקיום רזה,
יען אשר עשית את הדבר הזה
צקון לחש בגיף בצר למו אחזה,
חקותם לחיים, כי אסלח לעון העם הזה.

אל הר המר גבעת הוריה
בית עקר הרועים ותשר העלה
גדול בענקים כהשכים לזבח והשתחוויה
דבקתו חבבתו והוצאתו לרניה.

הן בעשירית כנסיתו בפיוסים
וורזתו כגבור מלחמת אנסים
זרח ממזרח והודיע לכל-אפסים
חית בנו ליקוד כקרח אש המסים.

טוב כהקרח והאיר השחר
יחד שני נעריו בעצלתים לא אחר
כהולף בחלל וסופו לחזור למחר
לקח בנו בדברים נעצי מערכה בחר.

מאכלת שונה מעטה לטבח
גרנה נתן מלהבעיתו באבח
סומף ונסמף, עליהם השבח,
ערכו גזירין לשם הזבח.

את הברית ואת החסד והשבועה
לאברהם אבינו בהר המוריה קבועה
בה אנו נאותים ושאלתו תבועה
מחלה וסליחה בתפלת היום רבועה

גזע הלולים מאחר נחמד למראה
נכשר לגבי מזבח להעלותו ביראה
דבר מלך שלטון זקן משתאה
סגל מצנתו שניה מראשונה להתנאה

הנני לכהנה ולמלכות ולשתייהן זכה
עודף עליהן שכר קימה והליכה
וביום השלישי משלש בזכויות סכה
פאר השכינה מקום מרות סוככה

זכות השתחוויה עד כה פשטה
צבי לצדיק חזרתו לשלום לקשטה
חמודו כהטעין קריאתו לרחמים הושיטה
קרב חלופו ולא מחלפת השטה

טַהַר הַמִּזְבֵּחַ בָּנָה וּמַעֲרֵכָה הַעֲמִיד
רָגַל וְיָד עֲקְדוּ כַּטְלָה הַתְּמִיד
יָד לְצֹאֵר בְּמִכְשֵׁרֵת אֲכָלִים כִּהְצִמִּיד
שְׁלִיחַ בְּזִרְיוֹת לְשׁוֹן חֲבָה הַחֲמִיד

כְּנַבְחֵן צְדִיק בְּצַדְקָתוֹ מִשְׁמִים נִשְׁקַף
כְּפָרוּ מִבֵּין הַשְּׁמֵרוֹת בְּסִבְךָ מִקֵּף
תַּמּוּר יַחִידוֹ הַתְּקָרֵב בְּטִלְתּוֹ תִּקֵּף
תַּחֲתֵיו דָּמוֹ זָרַק וְאִמּוּרָיו זָקַף

מְקוֹם גְּבוּרֹת לְדוּרוֹת חֵין עֲרַף
אָנָּה הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הַנִּכְבָּד וְהַמְּבָרָךְ
יִרְאֶה יִרְאֶה בְּרֵאשׁ בֵּית הַדָּרָךְ
וְצַחֵק יַחִידוֹ אִפְרוֹ צְבוּר וּמִכְרָךְ:

מוֹשִׁיטִים לְשֵׁם זָקֵן וּמִתְפָּאֵרִים בְּאֲבוֹתָם
אֲשֶׁרֵיהֶם מִי מִטְהַרֵם וּמַעֲבִיר חוֹבוֹתָם
יוֹצֵרֵם שְׁבַשְׁמִים מִקְּנֵה יִשְׂרָאֵל וּגְאוֹתָם
רְצוֹנֵם יִפִּיק לְמֵלֵאוֹת לְטוֹבָה תְּאוֹתָם:

אפתחה שערי
רבי יהודה הלוי

פֶקֶד אֱלֹהֵי מִזְבַּח
כִּי הִכִּין לִבְנוֹ מִטְבַּח
וּבְשָׁלְחוֹ יָד לְזִבְחַת
וְהִנֵּה זֶה מִלֵּאךְ טוֹגַע בּוֹ

צִוִּיתִיךָ עַל לְהַקִּימָהוּ
אֲבָל לֹא לְהַמִּיתָהוּ
אֲסֹף יָדְךָ אֵל תְּשַׁחִיתָהוּ
כִּי בִרְכָה בּוֹ

קָרַם מַלְכוֹ בְּתַחַטְנוּנוֹ
אַחַר נָשָׂא עֵינָיו
וְהִנֵּה אֵיל נֶאֱחָז בְּקַרְנוֹ
וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֵק בּוֹ

רָצָהוּ אֱלֹהֵיו לְכַפֵּר
תַּחַת אֲשַׁכַּל הַכֹּפֶר
לְהַעֲלוֹת מִשְׁחַת עֹפֶר
וַיְצַלְּהוּ כִּי חָפֵץ בּוֹ...

מִלֵּט צַדִּיק כְּנוֹקֵהוּ
וְאֶרֶץ מִטְמְאָה טָהֵר
וְהוֹצֵק יִסּוּדִים נִהַר
אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹר בּוֹ

נוֹעְדוּ מִגְדַּל לְרוֹמִים
וּמִשָּׁם הִפִּיצָם וַיִּשְׁמַם
וַיִּנְשָׂא בְּנִינָם שְׁמֵם
שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ

שָׂרִיג הָעֵלָה נָצָה
וְנִסָּה בְּעֶשֶׂר וְנִרְצָה
בְּכֹלֶם כְּזָהָב יָצָא
עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ

עָקַד כְּאֵיל יַחֲדוֹ
וַיִּשְׁלַח לְמֵאכְלַת יָדוֹ
וְהַמִּזְבֵּחַ מוֹכֵן לְנַגְדוֹ
וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְרַד בּוֹ

עת שערי רצון להפתח רבי יהודה אבן עבאס

ידעו נערינו כי קראם לאמר
אור הראיתם צץ בראש הר המור
ויאמרו לא נחזה רק מהמור
ענה שבו פה עם משולים לחמור
ואני והנער להשתטח

הלכו שניהם לעשות במלאכה
ויענה יצחק לאביו ככה
אבי ראה אש ועצי מערבה
איה אדני שה אשר בהלכה
האת ביום זה דתך שוכח

ויענה אביו באל חי מחסה
כי הוא אשר יראה לעולה השה
דע כל אשר יחפוץ אלהים יעשה
בנה בני היום לפניו כסא
אז יאמיר זבח והזובח

דפקו בשערי רחמים לפתוח
הבן להזכח ואב לזבוח
קוים לאל וברחמיו לבטוח
וקוי יי יחלפו כח
דרשו בנחלת אל להסתפח

עת שערי רצון להפתח
יום אדיה כפי לאל שוטח
[ואקרבך קרבן לפניו ריח]
אמר: זכור נא לי ביום הוכח
עוקד והנעקד והמזבח

באחרית נסה בסוף העשרה
הבן אשר נולד לך משרה
אם נפשך בו עד מאד נקשרה
קום העלהו לי לעולה ברה
על הר אשר כבוד לך זורח

אמר לשרה כי חמודך יצחק
גדל ולא למד עבודת שחק
אלך ואורהו אשר לו אל חק
אמרה לכה ארון אכל אל תרחק
ענה: יהי לבך באל בוטח

שחר והשכים להלך בבקר
ושני נערי ממתי השקר
יום השלישי נגעו אל חקר
נירא דמות כבוד והוד ויקר
עמד והתבונן להמשח

ויהמו כל מלאכי מרכבה
אופן ושרף שואלים בנדבה
מתחננים לאל בער שר צבא
אנא תנה פדיום וכופר הבה
אל נא יהי עולם בלי ירח

אמר לאברהם ארון שמים
אל תשלחה יד אל שליש אורזים
שובו לשלום מלאכי מחננים
יום זה זכות לבני ירושלים
בו חטא בני יעקב אני סולח
[בו שערי רחמים אני פותח]

לבריתך שוכן זבול ושבועה
זכרה לערה סוערה ונגועה
ושמע תקיעה תוקעה ותרועה
ואמור לציון בא זמן הישועה
יטן ואלהיה אני שולח

הכין עצי עולה באון וחיל
ויצקוד יצחק בעקרו איל
ויהי מאור יומם בעינם ליל
והמון דמעות נוזלים בחיל
עין במר בוכה ולב שמח

שיחו לאמי כי ששונה פנה
הבן אשר ולדה לתשעים שנה
היה לאש ולמאכלת מנה
אנה אבקש לה מנחם אנה
צר לי לאם תבכה ותתיפח

ממאכלת יהמה מדברי
נא חרדה אבי ואת מאסרי
חזק ועת יקוד יקוד בבשרי
קח עמך הנשאר מאפרי
ואמור לשרה זה ליצחק ריח

אם אפס רבע הקן

אפרים ב"ר יצחק מרגנשבורג

אם-אפס רבע הקן
אהל שכן אמ-קן
אל-נא נאבדה על-כן
ש-לנו אב זקן:

פנים לו תכיר
וצדקו לפניך נזכיר
צויתו קח-נא את-כן זקיר
ונמצה דמו על-קיר:

רץ אל-הנער להקדישו
ונפשו קשורה בנפשו
עטרו בעצים ואשו
נזר אלהיו על-ראשו:

יחיד הוקל כצבי
ענה ואמר אבי
הנה-האש והעצים נביא
ותשורה אין להביא:

מלים השיבו מלהבהילו
ענה אביו ואמר-לו
אלהים השה יראה-לו
ויודע יי את-אשר-לו:

במצותך שניהם נוהרים
ואחריו לא מהרהרים
חשו מאד נמהרים
על אחד הקרים:

ראו אש תלולה
מהרו עצי עולה
יחד באהבה כלולה
ישרו בערבה מסלה:

ראה יחיד כיהוא-השה
נם להורו המנסה
אותי ככבש תעשה
לא-תחמל ולא תכסה:

בי חפץ ונכסף
לכבי לו אחשף
האם תמנעני סוף
רוחי ונשמתי אליו יאסף:

ידיו ורגליו עקד
וחרבו עליו פקד
לשומו על-העצים שקד
והאש על-המזבח תוקד:

חֲלִפֵי אִזְכָּרְתוּ
תְּכוֹן הַקְּטָרְתוּ
וּתְעַלֶּה לָךְ תְּמִרְתוּ
וְהִנֵּה הוּא וּתְמִירְתוּ:

זָכְרוֹן לִפְנֵיךְ בְּשַׁחַק
לְעַד בְּסֵפֶר יוֹחֵק
בְּרִית עוֹלָם לֹא־יִמְחָק
אֶת־אֲבֹרְהֵם וְאֶת־יִצְחָק:

קוֹרְאִיךָ בָּאִים לְקַד
בְּצִדְקָה עֲקָדָה תִּשְׁקַד
צִאֲנֶךָ בְּרַחֲמִים תִּפְקַד
פְּנֵי הַצֵּאֲן אֶל־עֲקָד:

צִנְאָר פֶּשֶׁט מֵאֱלֹו
וְאָבִיו נִגַּשׁ אֱלֹו
לְשַׁחֲטוֹ לְשֵׁם בְּעֲלֹו
וְהִנֵּה יִי נִצַּב עֲלֹו:

חֹוקֵר אֶת־אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה
הָאֵב עַל־בְּנוֹ לֹא־חֹסֶה
לְבוֹ־אֵל כַּפִּים נִשְׂא
וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עֲשֶׂה:

קָרָא לְמִרְחֵם מִשְׁחָר
תְּמִיר בְּנֵךְ תִּבְחָר
וְהִנֵּה אֵיל אַחַר
נַעֲשֶׂה אֵל תִּאֲחָר:

אלוה פקד גפן פוריה
רבי משה ברבי יעקב אבן עזרא

אלוה פקד
בגזע צדק
גילת איתן
תאנה נהיה -
גפן פוריה
כנה יפהפיה
היתה בו גלויה
תערב לנפש:

דבר אל באהו
היום יחידך
וירץ בפיו
ולא ישא -
ואותו נסה
למנחה לי תשא
כי בצדק עשה
אלהים נפש:

זך השכים
חניכיו לקח
טעם אמרי אל
לשכר יחבש - מרפא לעצם
ורחמיו כבש
ומרכבו חבש
לפיהו מדבש
ומתוק לנפש:

וצאו שניהם
כי אל הכינם
לא עטו פחד
גברים המה -
בנפש תמה
למשכרת שלמה
ולא לבשו אימה
ומרי נפש:

מרחוק ראה
נתן עצי עלה
שח: איה השה
ניען לאמר: - לשמך ולזכרך
האב הר המור
על הבן לשמר
לעלה לגמר -
תאות נפש:

ערך מטבח
פרחו העלה
צעד במאכלת
ונגעה -
וקדם אל בשועה
ונפשו לא ירעה
ונסך מי דמעה
חרב ער הנפש:

בבכי בהנוערם
וניזב כבדמ
עם דמעם המאדם
הוא הנפש:

להתנחם על אבל
מלפני פועל
לרצות את אל
את הנפש:

שועה שפכו
ותחטונים ערכו
אלי הלכו
אלו במר-נפש:

לאל וצעקתם
פגעו בו וצדקתם:
הלריק יגיעתם
מפח נפש:

רחם אדניו
ויקרא ממעוניו
בסבף בקרניו:
נפש תחת נפש:

וראיתי חילך
והנעמתי חבלך
ופדעתיהו לרגלך
למשיב נפש:

קול נשאו
רחמיהם נכמרו
שפכו נפשם
כי הדם -

תן לי אבי
תזכה לשכר
מאסרי חזק
אשר עשה לי -

שפעת שרפים
הקדימו תפלה
בינות הליכות
ובכו -

רנתם עלתה
בשכר עבודתם
יושב קדם
ותקנתם -

ולד זקנים
עזרו שלח
קח איל כפר נאחז
לפניו -

בנתי לצדקך
הוד קולך שמעתי
קרנו רוממתי
והיה לך -

למאד גאו
על ראשם נשאו
חטאם יצאו
מים עד נפש:

בתבל וזרוים
מכורים ושבויים
כי איך אור לעניים
למרי נפש:

בפרשה נחמה
בכל עת פנימה
אראה באימה
משיבת נפש:

טורפי צפיעיו
נבכי עונותם
גא משבלת
כי גאו -

חן נפירים
זרו ובזונם
קצו בחייהם
יתן, וחיים -

שעה גא אל בקראם
אל יבא אהרן
כי בענן
תורת אדני תמימה -

רבי משה ברבי יעקב אבן עזרא

פּוּחַד לַעֲבֹד אוֹתִי
וַתְּהִי עַל פְּנֵי יִרְאַתִּי
לֶךְ מִזֶּה כִּי אֲתָךְ רְאִיתִי
צְדִיק לִפְנֵי בְּדוּר הַזֶּה:

צֵא מִמַּעוֹן רַבְעָךְ
וּלְגוֹי גָּדוֹל אֲתָן זֶרְעֶךָ -
וַיִּדְעוּ יַחַד גִּזְעֶךָ
כִּי מֵאֲתִי נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה:

קִבַּל חַיּוּטוֹ וְטוּבוֹ
וְהִסִּיר כַּעַס מִמַּחֲשָׁבוֹ
וְהֶאֱמִין בּוֹ מְאֹד לְבוֹ
מֵאֲזֵ דְבַר אֲדָנָי אֵת הַדְּבָר הַזֶּה:

רַק לְנִסּוֹתָו אֲזַנְיוֹ
גָּלָה, לְהַקְרִיב אֶהוּב בְּנֵיו
וַיִּשְׁאַל מֵאֵת אֲדָנָיו:
אִי זֶה יִכְשֵׁר הַזֶּה אוֹ זֶה:

שְׁתִּיל צְדָק יַחֲדָךְ
יִצְחָק תִּקַּח בְּיָדְךָ -
לַעֲבֹד הַצּוֹר פּוֹדָךְ
עַל הָהָר הַזֶּה:

תָּם בִּישַׁר מִעֲבָדָיו
הֶעֱלָהוּ עִמּוֹ בְּמִסְעָדָיו
וַיִּלְכוּ שְׂנִיָּהֶם יַחַד
כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה:

אִיִּה הִשָּׂה לְקַרְבְּנֵי
שֶׁחַ נִרְצָר אֲמוּנֵי -
וַיֹּאמֶר: הַמְּבַלְעֵרֵי אֲדָנָי
עָלִיתִי אֶל הָהָר הַזֶּה:

רכד

בְּנִי, בּו שְׁמַתִּי מַחֲסָה
כִּי יִרְאֶה-לוֹ הַשָּׁה –
וְאִם לֹא, אַתָּה תִּהְיֶה לַהַנְּשָׂא
הָאִישׁ הָעֹלָה הַזֶּה:

גַּל אֶל אֲדֹנָי צְפוּנֶיךָ
אָבִי, לְהַקְרִיב אֶת בְּנִיךָ,
וְאֶל נְאֻרַע בְּעֵינֶיךָ
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה:

דְּבָרוּ לְהַקִּים אוֹתִי
וּלְשַׁעַר לְכָד חֲכִיתִי
כִּי הוּא הִרְעָה אֹתִי
מֵעוֹדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

הַדּוֹמִים רְגָזוּ וּמְרוֹמִים
וּפְחָדוּ שְׂרָפִים וִיקוּמִים
וַיַּחַד נִוְעָדוּ מֵלֹאכֵי שְׁלוֹמִים
וְקָרָא זֶה אֶל זֶה:

וַיַּחֲלוּ פָנָיו בְּשִׁיחָה
וְקָרָאוּ אֵלָיו בְּצִנּוּחָה:
לִי יוֹם צָרָה וְתוֹכַחָה
וַנֶּאֱצָה הַיּוֹם הַזֶּה:

זָרָה הִכְזוּה חֲבֻלָּךְ
יוֹמַת הַיּוֹם לְמוֹלָךְ,
חֲלָלָה חֲלָלָה לָךְ
מַעֲשֵׂת כְּדָבָר הַזֶּה:

חֲנוּן שָׁח: בִּי חֲסִית
וְאֶת אַהֲבָתִי לֹא חֲסִית
וַעֲקַב בִּי עֲשִׂית
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה:

רכה

סירת נחת ושובה
אנחילך חליפות וצבא
וכל ימי עד אשלמך טובה
תחת היום הזה:

יד בנך וגזעו
אאמיץ ואגדיל ישעו
ואשמרלו ולזרעו
את החסד הגדול הזה:

פביר פקח עיניו -
וירא נאחו בסבך בקרניו
ויעלהו לעלה לאדניו
כמשפט הזה:

רבי אפרים בר יעקב מבונא

את-אבותי אני מזכיר
היום לפניך, בוחן ומכיר.
תחון זכות אבות לבנים,
אב זקן וילד זקנים.

אמרת לידיך להעלות יחידו
לאחד ההרים למלא ירו:
תעלה נפש אהבת לקרבני,
אותה קחלי כיהיא ישרה בעיני!

בקשת מאתו בנסיון לעמוד,
כמלך מגבור לנצח יתמוד:
שבזאת תבחן ותמצא נצחון.
יי צדיק יבחן

גאה בדמו ונהק פרא:
מציתי דמי לשלש-עשרה!
רחש אהוב: אם לאל אלקח,
גם את-הכל יקח.

דץ זריז להקדים למצוה,
לחבוש חמורו בעצמו אינה.
קשר אהבה ביטלה גדולה,
הן יי נדעת כלה.

השטן בתוכם בא להתיצבה,
"הנסה דבר אליך" לטובכה.
צרח תם "בתמי אלך",
כייכן יסד המלך.

וביום השלישי לצופים הגיעו,
אזי אל-עושיהם שעו:
פאר עמוד הענן מוצהר
כאש אוכלת בראש ההר.

זריז השים על-בנו
עצי העולה עשות קרבנו.
ענה הבן ופיץ לשאלה:
הנה האש והעצים ואיה השה לעולה?

חסיד דבר נכונה במלולו:
יודע יי את-אשר-לו.
סקר השה, בני, בעליו
ואת-הקדוש והקריב אליו.

טהור הראהו מזבח הראשונים:
זכר תמים תקריב לרצונים!
נמה יונת אלם: תאסרני לזבח
בעבתיים עד קרנות המזבח.

נדי ורגלי לי תאסר,
פן אחלל הזבח ואחסר.
מדאגת ביעות חסתי לכבודך,
אמרתני כבד אכבדך.

כשמוע קשור כנפשו כצמיד,
עקרו יד ורגל בתמיד.
לערוף אש ועצים העלה,
ויצל עליו את-העולה.

אזי אב וכן חובקו,
נפגשו אמת ושלום נשקו.
פיה תפתח, אבי, בשבח
כיהוא יברך הזבח.

רצוני פתוח פי לזמן:
ברוך יי לעולם אמן.
יאסף אפרי ויובא העיקרה,
האהלה אל שרה.

ויקח את־האיל כרצונו
ויעלהו לעולה תחת בנו.
ראה ושמח בכופר יחידו
והאלהים אנה לידו.

המקום קראו יי יראה,
למקום אורה והוראה יראה.
ונשבע לברכו במקום המערכה,
כי שם צנה יי את־הברכה.

בכן עוקד ונעקד התפללו,
בעת בניהם מעלליהם יעולו
מפעלותם להזכיר לחלצם מרעותם
ומפשעיהם לכל־חטאתם.

צדיק, טובה עשה עמנו,
חסד לאברהם נשבעת לאבתינו,
וענתה־בם צדקתם להטיבנו,
וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו.

תזכור לנו כמה עקידות,
הנהרגים עליך חסידים וחסידות.
העקרים לצדק ליהודה נקוב,
הקשורים ליעקב.

ותרעה את־הצאן הנותרות,
בין העמים מפורדות ומפוזרות.
ושבר מוטות ונתק מוסרות
בכל־יחם הצאן המקשרות.

מיהר ונתן עליו ארכובותיו
וכגבור אמן שתי זרועותיו.
בידיו אמונה ודברו שחטו בתוכן
וטבוח טבח והכן.

רד טל תחי עליו ונתחיה.
תפשו לשחטו פעם שניה.
יעיד המקרא ולדבר רגלים:
ויקרא יי אל אברהם שנית מן השמים.

ענו מלאכי השרת במהומה:
שתי שחיטות הישנן בבהמה?
קול ברמה השמיעו בנחיצה,
הן אראלם צעקו חוצה.

בבקשה מלפניך עליו רחם,
בבית אביו אכלנו לחם!
חתפו נחל דמעות גבוהים
בעדן גן־אלהים.

זך חשב הילד איננו בחובה
ואני אנה אני־בא.
קשב בנה נרצה לקרבני,
בי נשבעתי נאם יי.

בסבך אדון אצלו השית
אל שכלו למצה מבראשית.
תחתיו פשט ידו בטליתו
והנו נצב על־עלתו.

י" צדיק יבחן

ר' יואל ב"ר יצחק הלוי מבונא

י" צדיק יבחן מתניו לשנס
 פי אלו רז לא אנס
 כיוצר בודק בקנן כדוד בקרנס
 נתת לראיף נס:
 ולמקום ההוא מוריה קראו
 והאלהים עשה שיראו
 וגם על-אחד הקרים התראו
 ומהר הקר התאו:
 אזרח כהעלה יחידו הנצער
 וכאלם פיהו לא פער
 ומאבלת חרד כתער
 ולא-אחר הנער:
 לעשות הדבר בגלף
 כי חפץ נפשו לקבל סבלך
 וישאל את-נפשו היות גורלך
 ויאמר טוב תתי אותה לך:
 כא סמאל וערבב בינו לבין קונו
 והשטן עומד על ימינו
 ונרא כי לא יכול לבטל קרבנו
 ותרם כראם קרנו:
 ראו ענן קשור לעיניהם
 וזי הולך לפניהם
 ובאצבע רמו להם
 ותפקחנה עיני שניהם:
 ברבת הזבח כהספית ילד המסכן
 ויען ויאמר אמן יהי כן
 מהר להביא עצים ואש לתקן
 וטבח טבח והכן:
 יצאו הרצים דחופים בדבר המלך ודתו
 וראו והנה נצב על-עלתו
 וישמע את הקול הצילה ממנות יחידתו
 והנה איל נאחז והיה הוא ותמורתו:
 יצחק אפרו ורשטו דרש דרש
 גזעו היום לשועתו אל תחרש

ולתיף דופקים כדל וכרש
 וגם דמו הנה נדרש:
 צדקותיו בהזכירם מרב תלאות
 עשה עמהם לטובה אות
 והוציאם ממסגר ומבית כלאות
 והיה הדם הזה לאות:
 חלף איל הנעלה ונפשח
 זכר לזרעו כי שפל וישח
 ואל-אל ישוע ויפסח
 וראה את-הדם ופסח:
 קלקול ועקול אם-נחקק ונחרת
 ובנו לחש מנו נכרת
 זכרה נא שרותו אשר שרת
 ודם הברית אשר כרת:
 חטאי אם-גברו ממך להבדיל
 זרוז פעלתו הביטה ולא במעלי
 קים חתונך וקרבתך אלי
 כי חתן-דמים אתה לי:
 בדמו וגדם זרעיותיו מדי יום ביום
 הנהרגים והנטבחים לשמך אים
 תיקר נפשי בעיניך והמציאנו פדיום
 ובשתים תתחתן בי היום:
 ואם הראשונים במאמר האל
 והאחרונים בתמם נתנסו ביד מגאל
 ראיה ועדות הגוים האל
 אשר הניח בם את-ישראל:
 הוא באחד מהר להקדים
 ונתלה לבניו במועד מועדים
 אף כי הרבו שוחטי הילדים
 ויכרתו משם זמורה ובדים:
 מחזה שדי יחזה
 דם מזה כן-מזה יזה,
 נא טוב אשר תאחז בזה וגם מזה
 והוצאתני מן-הבית הזה:

רבי ברוך בר שמואל ממגנצא

רְאוּ עִמָּךְ הַהֲגָבָה וְהַעֲלֵה
מִפְּנֵי יָקָר כְּבוֹד מַעֲלָה
מִשֵּׁם יָדְעוּ מְקוֹם הַתְּפִלָּה
וְרֵאוּ שְׁלֵהֲבַת מֵאֵלֶיהָ עוֹלָה.

שֹׁרְפֵי מַעֲלָה מְסֵרוּ עֲצָמָן
בְּמֵר לֵב לִבְכוּת לֹאֵל רַחֲמָן
בְּחִנְתּוֹ בַּעֲשֵׂר וְנִתְיָמָן
וּמִצָּאתָ אֶת־לִבְבוֹ נֶאֱמָן.

מִשְׁמִיִּם קוֹל אֱלֹהֵי בָּא
אֲשֶׁר־ךָ כִּי אֲמוּנָתְךָ רַבָּה
וְעַתָּה קוֹחַ אֵיל הַנְּחֻבָּא
כִּי עָלִיו הַגְּזֵרָה שְׂבָה.

וְהַקְטֵרְתָּ אֶת־הָאֵל וְהַעֲלֵהוּ
פָּנֵי הַשָּׁמַיִם יְיָ עֲשֵׂהוּ
שִׁלַּח יָדְךָ וְאֵל תִּאֲחָרְהוּ
כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא.

אֵילוֹ לָקַח אֲשֶׁר הַקֹּדֶשׁ
וְחִנְךָ בּוֹ מִקֹּדֶשׁ
שֵׁם מֶלֶךְ בְּיוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ
וְיִצְא לִדְוִן בְּדָבָר הַתְּרֵשׁ.

בְּנֵן הַמְּזוּבָּח אִם נִהְרַס
וּבְנֵן הַחֲטָא אִם נִדְרַשׁ
בּוֹנֵה עוֹלָם אֵל תִּחְרַשׁ
לְבִנְיָן אֲבֵ הַסְּתוּם וְהַמְּפֹרָשׁ.

רְאִיתָ תָּם בְּדִרְכֵי הַיְשָׁרִים
וְנִסִּיתוּ בְּקָלִים וְחַמּוּרִים
צִוִּיתוּ לְהַקְרִיב לָךְ בְּכוּרִים
עַל אַחַד הַהָרִים.

וְחִיק נִרְאָה לְקֹדֶשׁ בּוֹמְנוֹ
וּבָא לִפְנֵי יְיָ בְּקָרְבָנוֹ
וַיִּמְהַר אֲבָרְהָם לְמִצְוֹת קוֹנוֹ
וַיַּעֲקֹר אֶת־יֶצְחָק בְּנוֹ.

כִּרְאוֹת הַבֵּן הַזֶּה וְהַנֶּבֶר
מַעֲשֵׂה הָאֵב כַּמְדָּבָר
פֶּשֶׁט לוֹ הַצִּנּוֹר וְנִתְגַבֵּר
וְלֹא־אֲחֵר הַנֶּעַר לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר.

בֶּן סוֹחַ לְאֲבִיו לְהַכִּין מִטְבַּח
שְׁנֵיהֶם קִדְשׁוֹ שִׁמְךָ לְשִׁבַּח
הַבֵּן עָקוֹר וְהָאֵב זוֹכֵחַ
וְאֵשׁ תִּקְדֵּר עַל־הַמְּזוּבָּח.

לו נשבעת לגדלו ולברכו
 יען יחידו לא חשכו
 ונמת לברך בניו בכה
 וכל אשר יפל מהם אל ותכו.

חתום בצרור ונוקר
 לדורות שמור ונכר
 כעלה וזבח מבקר
 כעולת בן צאן וכעולת בן בקר.

זכרהו לך אלהי חבר לך חבר
 ואפר יצחק אשר צבור
 לעם אשר שבוי ושובר
 כעולת יחיד ועולת צבור.

קדש ראשית עדר הנשבה
 פשע וכשל אם הרבה
 עקדה תזכור מעשה ומחשבה
 כעולת חובה ועולת נדבה.

לעדת בני ישראל ויהודה
 שלח ישע ופקידה
 רחום ברחמים תזכור העקדה
 היא העלה על מוקדה.

נבחן צדיק בעשר נסיונים
 ונמצא שלם בכל זמנים
 אות לו ודגמא ודמיונים
 ראיה וסימן פשתן וקנקנים.

צמד לעל כפרה בגבורות
 מלך וכהן זכה להקרות
 בעל פקדונות תשמור למשמרות
 אתה הקורא מראש הדרות.

חלף כבשים וחלף פרים
 צדקו לפניך מזכירים
 העם אשר לחלקך נבירים
 רצנו כקרנן ומנחה מהדרים.

רבי אליהו ב"ר שמואל משטיפו

אָקום להודות בחצי הלילה
שבחך אלהינו ברוב הלילה,
אומ"ר לאל חי תן לי שפה ומלה
אגיד פלאיך בכל הלילה.

אומ"ר

נמת לאברהם אבי התעודה
העלה לבנך יצחק על מוקדה,
אל הר אשר אומר לך תעקודה
מהר והשכם לעלות ברעדה,
ניחב"ש את החמור עם חמדה
את יצחק לקח תמור העולה.

אומ"ר

יחד נערינו הלכו עמדם
יום השלישי כאשר ראו הם,
מקום אשר אמר אלהים להם
אז לנערינו גם ישבו פה, כי הם
בחמור"ר אשר אין לו תבונה, נוהם,
פיהם ידבר שוא ימינם עולה.

אומ"ר

אנחנו עד כה ושם נלכה
נשתחוו לא"ל וזאת הברכה,
אז יצחק לקח עצי מערבה
האש והסבין אבי המלאכה,
ויענה יצחק לאביו ככה:
עצים והאש הא ואיה עולה.

אומ"ר

לזאת בני יראה אלהים השם
אז יצחק בטח באלהי מחסה,
ויערף עצים אבי המעשה
ויעקד רגלי חמורו כשה,
ויהי בעת בואו ולשחוט רוצה
אל תשלח יד, קראו ממעלה.

אומ"ר

יְדַעַתְּ כִּי אֲבִרְהֶם יִרְאֵהוּ
מִמֶּךָ וְלֹא חֶשֶׁךְ לְשֵׁרֶשׁ פּוֹרְדֵהוּ,
רֹאשׁ מִרְדְּרוֹ, וַיִּרְאֵהוּ וַאֲלֵל קוֹרְאֵהוּ
וַיַּעֲלֵהוּ הֵרֵךְ יִרְאֵהוּ,
עוֹלָיִה תְּמוּרֵי יִצְחָק דְּבַר הַבּוֹרֵא,
אֲמֵנִים בְּיוֹם עוֹלָם בְּרֵאוֹ כָּלֵה.

אומ"ר

הִגֵּה בְּנֵי נַעֲקֵד בְּךָ בְּטַחוֹ
וַיִּשְׁפְּכוּ שִׂיחָם וּבְךָ צְוִחוֹ,
כָּרְעוּ בְּמוֹ בְּרַךְ וְגַם שְׁטַחוֹ,
קִבַּל תַּפְּלָתָם תְּמוּרֵי זְבַחוֹ,
וּכְקַרְבְּנוֹתֵם אֲשֶׁר נִיחֻחוֹ
כִּפּוּר לְחַטָּאת עִמָּךְ הַלְלֵהוּ.

נפשי
רבי ישראל נאג'ארה

נפשי לך תערג כמו אילת
 תמיד רצונך גואלי שואלת
 מתחננה יום ויום ומתפללת
 קבל תחנתה כמר ושחלת
 וזכר לעדה היא לך נבדלת
 זבח וזובח והמאכלת
 אביר מחולל כל מרומם נשא
 אז אל-אהובו אהבתו נסה
 קח בן כבן-פֶּרֶת ועלתה נצה
 יצחק אשר תאהב בגיל ובדיצה
 חיש העלהו לי כפר בנחיצה
 על הר וגבעה היא מאד נאצלת. **וזכור**
 נחץ והשכים לעלות עולתו
 חבש חמורו הוא לרב אהבתו
 לקח בנו ושני נעריו אתו
 בקע עצי עולה ברב חשקתו
 חיש קם כגבור לעשות מצותו
 לא עיפה נפשו ולא נחשלת. **וזכור**
 יקיר אזי ראָה בראש ההרים
 הוד מחזה שדי אלהי עברים
 ראָה נעריו אז אשר הם עורים
 אָמר שבו פה נמשלו לחמורים
 ואני ויצחק נלכה נמהרים
 נשתחוו אל-אל גדול ממשלת. **וזכור**
 יחד שניהם הלכו מול כסא
 בקעו עצי עולה לקרבן אשה
 נאם נאמים בן לאב מתנשא
 הן אש והעצים ואיה השה
 אם-פר והאיל והשה תנשה
 מה-לך אלי עצים ואש נחלת. **וזכור**
 שיש נעלה השיב בניב מתנאה
 השה בני עולה אלהים יראה

צנאר פשט אלי ואל־תשקאה
נעשה רצון אל על עלי כל גאה
נבנה דביר אביר בעדן גאה
זכור סות נעשה לנו בחר ותכלת.
רצה למלאת בן רצון אביהו
נם קום עשה דת אל ומאמר פיהו
מי הוא אשר ימרה דברו מי הוא
מה יערכון אל־אל ושי יגביהו
אם לא ברוח בן ודם אחיהו
זכור יקריב קרביו איש באש אוכלת.
אז נעדרו יחדו אלי מעשיהם
לצמיד רצונם עם רצון קוניהם
חשים, ואין עיף וכושל בהם
באו להר קדש ופי גיל פיהם
פחד תמותה סר ואבד מנהם
זכור רק ערכה להם כצוף ודבלת.
לחש ידיר תמים לאביו לחש
קום אב מהרה מותה־לי תחש
קומה פשט עורי כמו עור תחש
לי אונק האטם כפתן נחש
אותי כפר תקריב, לכפר כחש
זכור בנים אוילים נחלו אולת.
בנה אזי אברם בגיל מזבח
ויערך עצים כמו זובח
ויעקד יצחק בנו, שמח
לשום עלי עצים מאור זורח
שם יד במאכלת כמו פולח
זכור לכרות שתיל חמדה כציץ טבלת.
רם מזבול פנה תפלת ערער
שלח מהרה ציר באביו גער
אל תשלחה נדך ותאחז תער
לשחוט ידיר נפשך, לאט לנער
בנתי וידעתי לבקר נער
זכור נכון ביראת אל ברב תוחלת.
מהר אבי נעקד ועיניו נשא
וירא והן איל בצל עץ חסה
נאחז בקרניו כדרור נתפשה
אז רץ ואחז בו ואותו עשה
במקום בנו עולה, ביד נעלסה

וזכור נִפְשׁוּ בְּקוֹל תּוֹדָה מְאֹד נִצְהָלֶת.
 שֵׁם אֱלֹהֵי-מִקְוָמוֹ שֵׁם אֲדֹנָי יִרְאֶה
 תְּמִיד בְּהֵר אֵל חַי הַכִּי יִרְאֶה
 יֵבִיט בַּחֲמִלְתּוֹ לְעַם הוּא נִכְאָה
 הוּא תוֹךְ מִצּוֹקוֹתָיו כְּשַׁחַל יִגְאֶה
 יִבְנֶה זְבוּל נִשְׁגָּב וְנִחְמַד מִרְאֶה
 וזכור יָקִים לְסִכַּת הוֹד אֲשֶׁר טוֹפֶלֶת.
 הֵן אֵל אֲזִי שְׁלַח כְּרוֹב מִתְּנַבֵּא
 בְּשֵׁר לִנְר מוֹדִיר אֲשֶׁר לֹא יִכְבֶּה
 בְּרֶךְ אֲבָרְכֶךָ וְהִרְבֵּה אֲרֵבָה
 זְרַעְךָ כַּחֹל הַיָּם וְרֵב כְּאֲרֵבָה
 עִקֵּב אֲשֶׁר לְעִשׂוֹת רִצּוֹנֵי תֵּאבֶה
 וזכור בִּי נִפְשֶׁךָ תִּבְטַח וְלֹא נִחְלֶת.
 חִזַּק יְדֵי עַם נִחְלַשׁ מֵאִימוֹת
 וּשְׁמַע תַּחֲנֹתוֹ גְּדוֹל תַּעֲצוֹמוֹת
 וּבַעַת פִּקְדַת מַעֲשִׂים וּמִזְמוֹת
 תִּזְכֹּר עֲקֵדָה וְעִקּוֹד רַב חֲמוֹת
 חֵן בַּת יַחֲיִידָה נִבְדְּלָה מֵאֲמוֹת
 וזכור וּכְמוֹ שְׁנוֹת עוֹלָם תְּהִי נִגְאֶלֶת.

רבי מרדכי הארוך

[בקר] מפלטי אלי צורי סתרי ומגני
וקרן ישעי משגבי ביום צר-לי ואוני
השכמתי לחלותך מלך רב. ואני
אליך יי שועתי
ובבקר:

בקר רחם תזכר חסד אברהם אב איתיני
אשר בחרתו והאמין בך ראש למאמיני
זכר בריתו והושיעני מטמאתי. יי
בקר תשמע קולי
בקר:

בקר דברת עמו ונסיתו לשלם לו משכרת
וקרות עמו הברית להיות לו למשמרת
אהבתו ורציתו וקבלתו כקטרת
סמים בבקר
בבקר:

בקר כוכבו האיר כהפצת להראות צדקתו הגדולה
נסיתו בעשירי ותאמר-לו קחינא את-בנך ולא-תכלא
על-אחד ההרים והעלהו שם לעולה
את-הכבש אחד תעשה
בבקר:

בקר יחד שמך ושמע לקולך והראה אהבתו
ושש בכל-לב על-דברך לעשותו
האהבה קלקלה השורה ויקם בשמחתו
וישכם אברהם
בבקר:

בקר הכינו לבם שניהם לעשות רצונך איום
הבן לקח עצים והאב לקח מאכלת לשחט בלי-פדיום
קראים והולכים לתמם וראו כבודך ביום
השלישי בהיות
הבקר:

בקר אור כנבר חלציו ולעקד בנו קדם
ויקח מאכלת לשחטו ולא-חשב אדם
ויאמר היום אקריב עולתי והיום אזורק דם-
זבחי. ולא ילין
לבקר:

בְּקֶרֶת רַחֲמֵיךָ נִכְמְרוּ עַל-בֶּן יָחִיד וְעַליוּן זָרְחוּ
וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מְלֶאכֶיךָ אֶל-הַנֶּעֱרָר יְדִים אֶל-יִשְׁלַחוּ
כִּי-בִיצְחָק יִקְרָא-לְךָ זָרַע וְזָכְרוּ לְדוֹרוֹת הַנִּיחֹו
לְכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-

הַבְּקָר:

בְּקֶרֶת כְּשֶׁרוֹ וַיִּשְׁרוּ וְצִדְקוֹ יִלְחַץ בְּעַד-עַם אֱלֹהֵי קָרֵב
וַאֲפֹרוּ תִמְיֵד יִרְאֶה לְפָנָיִךְ לְכַבֵּסֶם הָרֵב
תִּנְתֵּן נַפְשָׁם בְּשֵׂאלֹתֶם כִּי-לֹךְ נִבְסָפָה. בְּעָרֵב
הִיא בָּאָה

וּבַבְּקָר:

★
פזמוני האנונימוס

איום העמיד בשורה
למנוסה בעשרה
ולאום המבוסרה
בל תהי מחוסרה
כנאמר במסרה
ויי פקר את שרה

★ מכאן ואילך פיוטים שזוהות מחבריהם אינה ברורה

והאלהים נסה

אב ובן שנים
הזילו מעינים
דמעה כנחלי מים
ואראלי מעונים
צ'עקו בפרץ עינים
כנם עקוד בעינינים
אלף נשאתי עינים
היושבי בשמים

אב לעת זקנה
ילד קנה
מזקינה מתוקנה
ונפשו הוחקנה
במאמר אל קנה
כהשמיעו קח נא
לקחו באמונה
ועקרו ולא שינה
כמו הושנה
בשיטן משנה
והוא בן שבע ושלשים שנה

הקריב באומנו
מחמד עינו
בשמאל אחז זקנו
ולקח מאכלת בימינו
לשחוט את בנו

אילים אל הנמיטשא
נפלאות עשה
ואב בו חסה
וסוכנתו הועלסה
ולא ידעה מבוססה
כי אותו האלהים נישא

אשוחח נפלאותיך צור עולמים

תרגלת ידיד להעמיד נשיה
תכנת עמודיה מהתמוגג תושיה
תמכו אשוריו במעגלותיך יה
תועים הסלל בדרך תחיה:

שתת עולם צדקו כנתעורר
שאף מעבר ואחריו גרר
שוע עדיף שכנו מהתחרר
שעשוע הגזעתו ולא הערר:

רצית אדון לבחננו בו
ראות סרעפיו וצרוף לבו
רכף יחידך הנענז אהבו
רצהו לפני שי להקריבו:

קדם והשכים ולקח כנוהר
קפץ כזרזו ולא אחר
קרנן העלהו במר הקר
קחת מאכלת חש וימחר:

צנאר פשוט וחרב נחוצה
צעקו אראלים מר חוצה
צבאות נינימו בהצחנם בשמצה
צדקם תפן וכפר נמצא:

פרי הדר עשרתו לצפירה
פרצופו חקקתו בכסאף לתארה
פרחי בדיו כמזרות שפרה
פרושים לך להוד ולתפארה:

העשירי היה אחר הדברים האלה במלה
 ונסהו קחנא את-בנך והעלהו לי לעולה
 והשיבו לאחזה לבן-העולה או לבן-המילה
 את-יחודך אשר אהבת בחמלה
 על-ההר אשר עליו שכינה מכללה
 והשכים בבקר ולא נתעצל בעצלה
 וקבש החמור בעצמו בגילה
 הוא החמור אשר רכב עליו דלה דלה
 והוא שעתיד עני לרכוב עליו בעת הגאולה
 והלכו לדרךם בישר מסלה
 כשהגיעו לצופים ראו שלהבת הלולה
 והבין כי הוא ההר לחללה
 ובאצבע הראהו המזבח של-שוכן מעלה
 הוא המזבח אשר היה מתחלה
 וצנה יחיד לקשור ידיו ורגליו לרגלה
 שלא יבעט מצנת כבוד לחללה
 ועקרו על-המזבח כטלה עלה
 וערף האש והעצים העלה
 ולקח המאכלת לשחטו בחלחלה
 וככהן גדול הגיש מנחה בלולה
 ויושב ורואה נרא עלילה
 האב מעקיד והבן נעקר בחילה
 הן אראלם צעקו חצה ביילה
 והשמע אל-תשלח דרך אל-הנער לעשותו קלה
 והאיל אשר הצפן מששת ימי בראשית לעולה
 נתן כפרו והחשבילו לשם ולתהלה
 ונשבע לברכו בברכה מעלה
 ולזכר עקדתו לאם נדולה
 למלטם מכל-עון ועולה
 ולקנותם להיות לו לעם סגלה
 להיות ישועתנו ועזרתנו סלה:

והיום הזה לפניך יפקד
כשר מפעלות עקד ונעקד
וישיבת התם אהליך שקד
זכור ארון ברחמים לפקד
ותרשישי חשמל חששי יקד
יכרעו וישתחוו לפניך לקד:
וזה אליזה יעריצו
וזה אליזה יקרישו
ושלוש קרשה לקדוש משלשים (נ"א מקדישים)

אֶזְרָחֵי הוֹעֵר מִמִּזְרַח
בְּרִגְלוֹ צֶדֶק זָרַח
גְּבוּר לְרוּץ אֶרֶח
דְּגוּל כְּשׁוֹשֵׁן פָּרַח:

הוּא אֲבָרְהָם הוֹעֵר
וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד
זָרַע לְמֵאָה נִסְעַד
חֲנֹט צְדִיק וְסַעַד:

טִבְכִּי מַלְכוּת לְמַד
יַעַץ נְרִיבוֹת וְלַמַּד
פְּזִיב מוֹזֶקֶת וְנַחֲמַד
לְעֵשֶׂר נֶסֶה וְעַמַּד:

מוֹרִיָּה יַחֲדִיךְ הַעֲלֵה
נִצְטָנָה מִנְשׂוּאִים מַעֲלֵה
סִנְסוֹנֶךְ כְּגֵדִישׁ עוֹלֵה
עֶקוּד כְּכֶבֶשׂ וְטֵלֵה:

פְּקוּד כְּצִנָּה שְׁמֵר
צַפְצַף וּבִלְב גֵּמֵר
קָחוּ בִלְב תִּמְר
רְצוּיָיו כְּנִיחוּחַ לַתְּמֵר:

שְׁבוּ יַחְדוֹ שְׁנֵיהֶם
עֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵיהֶם
תּוֹכֵר מִנְחַת דְּשׁוֹנֵיהֶם
אֲחֵרֵיהֶם לְבָנֵי בְנֵיהֶם:

תְּרִיחַ קִטְרֵת מִתְכַּנְתֵּם
תְּעַרְב תְּכוּנֵת עֲמִידָתֵם
תִּסְתַּבֵּל חֲקִיקַת תֵּם
תִּרְחַם בְּנֵי שְׂאֵרֵתֵם:

עקידת יצחק

רבי סעדיה *

סלח ורב חסד לך אוחילה
נשמח בתורתך וגם נגילה
וזכור לנין יעקוב בזה הלילה
עוקד והנעקד כמו שה עולה:

עשר פעמים אב המון נסית
גלית אהבתו ולא כסית
כל זה לגדל את שמו עשית
כס את לבב עמים מאור המסית
בך ישמחו ניניו ובך נגילה
עוקד וכו':

דברת עמו בלי ניב ולשון
קח נא את יחידך ולא הראשון
יצחק אשר הוא לך כבבת אישון
עולה תשימיהו ויש בו לחשון
יום זה יהי זכור ליום המילה
עוקד וכו':

ישב בחיר האל בכל מפעליו
זעק בקול גדול והרים קוליו
שלח וקרא לנערים אליו
בואו ויצחק הוד אלהים עליו
אור האלוהים על שניהם נגלה
עוקד וכו':

הכין לבבו אל בכל עניניו
בקע עצי עולה וישנס מתניו
אמר אזי לבנו ובבת עיניו
בא אל ארון עולם וחלה פניו
קדש שמו היום בעוז ותהלה
עוקד וכו':

בוקר קראם לנעריו ליליך
ויחבוש את חמור וילך
לא ידעה האם לאן הוא הולך
כי כן יצא דבר המלך
ליתן שכר לאב וגם לסגולה
עוקד וכו':

נצב ארון עולם לאב לקראתו
להציל בנו מידו וגם לפדותו
יום השלישי עת עלות מנחתו
גם לנערים פה שבו לראותו
ההר אשר האלוהים הפלא
עוקד וכו':

יצחק בלב שלם ובאל חוסה
רץ אחריו אביו ועצים נושא
הלכו להר המור ואין עמם שה
אמר אבי מה זה ומה אתה עושה
האש והעצים ואיה הששה
עוקד וכו':

* השערת הרב סלימן דוד ששון ז"ל היא, שהכוונה לרבי סעדיה הלוי ולא לרבי סעדיה גאון.

אתר דעת - מכללת הרצוג

רמה

חלה פני אל אב וקם בלב רך
ויעקוד יצחק ועיצים ערך
לקח סכין גם על שחיטה בירך
רץ לשחיטה בן כרוץ אילה
עוקד וכו':

זכר ברית הבן אביר ישראל
ושלח להציל ביד מיכאל
ויענה אל תשלחה ירך האל
הבן אשר ישמח בזרעו האל
מהר קח את האיל אשר אילה
עוקד וכו':

קם אב והודה צור וברך לשמו
על אות אשר עשה לטובה עמו
נשא אזי עיניו ואיל במקומו
נאחז בקרניו בסבך ושימיהו
ויעלה אותו לנס את העולה
עוקד והנעקד כמו שה עולה:

ויענה אביו בעין בוכה
מה אעשה האל לעולה שמך
אל תשכחה בני היום את דתך
ושמע דברי יוצרך והוא יותירך
היום לטוב נפשיך וגם יצילה
עוקד וכו':

שמח בקול אביו וגם הבטתה
הנני עשה בי כאשר דברתה
אל תמנעה מכל אשר אמרתה
צוך אלוהינו ואם את חסתה
תשים בכפך בעבור העולה
עוקד וכו':

פצו לאם יצחק יחידך הוקטל
עלה יגונה כי ששונה בטל
זלגו דמעיה כטל וכמטר
אמרה בלבה הה כבודה נוטל
שחה אלי עפר וגם נפלה
עוקד וכו':

חסד לאברהם¹

הרב אליעזר ולדמן

הכרנו את האדם הגדול בענקים² במהותו כגאון האמונה, "והאמין בד' ויחשבה לו צדקה"³, ומשום כך הוא "עמודו של עולם"⁴, עמוד האמונה שהעולם האנושי נשען עליו. הקשר לנצחיות של חיים תלוי באמונה, תלוי בדבר המקשר את האדם למה שהוא למעלה הימנו. במה נאחזים ואיך נדבקים במצות האמונה שאנו מצווים בעמוד זה שעליו העולם קיים? בהגדרה של מצות אמונה אומר הרמב"ם בספר המצוות⁵: "והמצוה הראשונה היא שנצטוינו להאמין באלוהות, והוא שנאמין שיש שם עילה וסיבה והיא הפועל לכל הנמצאים, וזה אומרו יתעלה" "אנכי ד' אלהיך". איך מוציאים לפועל את הכח שהוא כל מהות חיינו, "וצדיק באמונתו יחיה"⁷? אומר הרמב"ם⁸, "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא מציא כל נמצא". באמצעות הדעת אפשר להתקשר למה שלמעלה מהתפיסה החושית של האדם, כפי שגם את ההשלכות של אמונה זאת, כמו היראה והאהבה, מוציאים לפועל ע"י הדעת. כך אומר הרמב"ם⁹, "אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעהו, ועפ"י הדעת תהיה האהבה". הכוחות הללו של אמונה, יראה ואהבה, מוציאים אל הפועל את החבור שלנו לאלוקים באמצעות כוחות אלוקיים הנמצאים בתוכנו. הדעת מחברת את המודע ליודע.

כיצד יודעים את ד' הרמב"ם מביא את הפסוק המדבר על ידיעת ד'¹⁰, המעמיד את דעת אלוקים בראש סולם הערכים שאדם עובד אלוקים יכול להגיע אליו. "כה אמר ד', אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי"¹¹.

1. שיחת מוצש"ק פרשת וירא תש"מ.
2. ילקוט שמעוני יהושע יד.
3. בראשית טו, ו.
4. שמו"ר ב, ו. רמב"ם, הלכות ע"ז פ"א ה"א.
5. מצות עשה, א.
6. שמות כ, ב. דברים ה, ו.
7. חבקוק ב, ד.
8. הלכות יסודי התורה א, א.
9. סוף הלכות תשובה.
10. מורה נבוכים ח"ג פנ"ד.
11. ירמיהו ט, כב"ג.